

Any 1 ♦ Barcelona 16 de Setembre de 1900 ♦ N.º 20

LO PENSAMENT CATALÀ

SETMANARI CIENTIFICH Y LITERARI

Preus de subscripció:

Espanya. 36 Ptas. l' any.

Estranger. 9 " "

Un número 15 cts.—Atrassat, 25 cts.

PAGOS A LA BESTRETA

DIRECTOR LITERARI

Mossen Jacinto Verdaguer

Redacció y Administració:

Dormitori de St. Francesch, 5

IMPREMTA LA CATALANA

IMPRESSIONS LITERARIES

AB MOTIU D' UNA NOVA EDICIÓ DE «L' ATLÁNTIDA»

VI

GÉNESSIS DEL POEMA

Es materia perillosa de tractar la que fa referencia al ànima.

La observació fisiològica no ha passat en son quimisme intern de la periferia del cervell; ella ha dit que les astriccions y dilatacions dels vasos cerebrals produhian congestions al cos, y que á la congestió nerviosa 'n seguía una de cerebral que donava origen á la representació d'imatges; però no ha pogut explicar encara satisfactoriament lo fet de la lliveració d'idees. Y al ordre de lliveració d'idees correspon la conseqüència resultat de nostre problema establert, conseqüència obtinguda en part per propia experiència d'observació dels fenòmenos interns del ésser y en part ab l'auxili de la doctrina científica.

Tal vegada se 'ns objecti que l'hem obtinguda falsa la conseqüència; que Mossen Jacinto no concebí lo poema al llegir lo fragment del P. Joan Eussebi Nieremberg. Nosaltres que sabem que l'ànima es un gran misteri, solzament podem presentar además pera defensar la conseqüència obtinguda, los arguments de conjunció del esperit ab la materia, de la revelació de la inteligencia, de la consonancia del ànima del autor ab les demás ànimes y de resúm del univers y Déu en lo pensament del poeta.

En moltes obres del poeta consta explícitament la ensenyansa catòlica que rebé de la seva estimada mare. La ensenyansa ó educació materna exerceix tan poderós influxo en nostra vida espiritual, que 'ls homes més eminents en lletres y ciències no n'han perdut la memoria, ja l'hagin seguit, ó no acceptat. La mare, axó es admés per tothom, forma, com diu lo poble, lo cor dels fills. Lamartine al recordar lo modó com se despertá son esperit al sentiment literari, en bellíssimes imatges nos demostra que 'ls esplays de la mare, ses alegríes, ses lectures, ses meditacions, tota la seva vida de contemplació íntima convergen á un punt: la educació religiosa del fill.

La mare es religiosa: l'amor matern no concebeix en lo moment de contemplació del fill de ses entranyes altre cosa que no sia lo pervindre y la felicitat del fill; felicitat no somniada sino lligada ab l'esdevenir, acompanyat d'una esperança.

Si la condició d'aquesta esperança podía donar lloch á duptes al estudiar una personalitat literaria estrangera (ja per origen, ja per herencia), en nostre cas ve directa é immediatament calificada.

Se tracta de Mossen Jacinto Verdaguer, fill de catalans d'abolori y nascut en terra tan ben asahonada per arrelar la llevor religiosa com la vila de Folgueroles; crescut quan encare durava ab tota la intensitat del comens l'entussiasme per les idees de Deu y Patria; quan encare lo

cántich del ànima dels pagesos era lo mateix que brollà enardidor de llabis dels que havían enco-
ratjadament lluytat contra lo francès pera man-
tindre calentes les cendres de sa llivertat, la es-
tampa patronal á la porta de la llar y los rosaris
ab lo Sant Crist, penjats al banch del escon;
quan se sostenia en la península espanyola una
guerra religiosa-dinástica y arrivava á ferse pú-
blica la intervenció d' Espanya pera restablir á
Pío IX á Roma, seguint la Regina y lo Ministeri
un desitj generalment sentit: si 's te en compte
lo medi en lo qual va naxer y desenrotllá en sa
infantesa lo poeta, forsosament ha de deduhirse
la fermesa dels principis religiosos rebuts de la
seva mare y d' aquella hermosa situació social ac-
cionalment poética: no hi ha dupte que la espe-
ransa de la mare fou la de que Deu afavorís al fill
ab l' ombra consoladora de ses protectores ales.

Dels brassos de la mare passá lo poeta al Se-
minari de Vich, ab gran vocació. La educació
sentimentalment religiosa que rebé en sa prime-
ra época allí trobá les puríssimes fonts del dog-
ma. Los dos sentiments primitius de *Fe* y *Patria*
heredats del amor matern, son cantats per lo
poeta tan prompte com la educació propia li dona
los elements necessaris pera ferho: axís se 'ns
presenta ab les composicions *A la mort d' en*
Rafel Casanova, *Los minyons de Veciana*, *Nit*
de sang y *Joseph Manso*, escrites ab la candi-
desa y simplicitat de les narracions escoltades
per ell al escon de boca del ancià de blanca testa,
y sublimades per lo recort de qüentos fantasiats
per la viva imaginació de la mare.

Les primeres poesies patriótiques de Mossen
Jacinto, se n' emportan la part imaginativa here-
dada de la infantesa; lo sentiment y la convicció
que després d' ella restan al poeta, se revelan
serenament en la composició *Sospir del ànima*,
religiosa.

Estudiant detingudament les composicions
literaries nombrades en l' ordre que les hem
consignades, que es lo de la seua presentació
pública, nos sembla no fora tasca difícil la de
marcar clarament en elles la pérdua gradual del
esperit imaginatiu patriótic que portan, y arri-
var al *substratum*, á la part demostrativa de la
personalitat literaria de son autor, que 's declara,
á mida qu' aquell se pert, genuinament religiosa.

Los elements primordialment adquirits de
Patria, no arriuan á ésser en la expressió poética
de Mossen Jacinto independents de la idea reli-
giosa, de manera que 's pot dir d' ells, que viuen
en tant lo anima lo sentiment de justicia, que
deriva del arrelament del ideal cristià en la con-
ciencia del poeta.

En la composició rotulada *Sospir del ànima*,
l' ideal religiós del autor se revela d' un modo

tan senzill, que no 's pot negar que es cristià de
cor y d' intelecte.

Y aquí entrém al argument de revelació de la
inteligencia.

A partir de la suara dita composició, la idea
de *Patria* pren un caràcter nou en les manifes-
tacions del poeta quan la exposa. L' estudi didác-
tic que fa de la Historia en lo segon període de
de sa cultura ó sia en lo de propia cultura, li
ofereix ab tota sa grandesa la contemplació del
espectacle de la vida social; ja no considera la
Historia com una serie de fets heroichs sense
relació interna, sino com una série d' acon-
teiximents íntimament lligats que tenen explicació
providencial y filosófica. Se diu allavors lo poeta:
«la humanitat camina, avensa, arriba al esplet de
vida y de gloria y cau á la pobresa després de
una época d' or; es aquesta una lley histórica
que m' interessa observar pera compèndrerla»,
y la observa, y la comprén, y regoneix que 'ls
pobles segueixen l' ondulat d' una vía doloro-
sa... Se pregunta després: ¿aquesta vía dolorosa
que segueix la humanitat, ha sigut fixada al acás,
ó per la Providencia? Y li contesta sa conciencia
religiosa: «Si acceptes que lo món va naxer ab
la aurora y passa lo día y la nit pera arribar de
nou á la aurora, seguint la ordinació establerta á
les coses creades per la Divina Voluntat, accepta
també aquesta ordinació pera explicarte la vida
dels pobles, que sa grandesa ha sigut fixada per
Déu y Ell sols determina lo jorn de sa cayguda.»

BERNAD Y DURAND.

BON COMENÇAMENT

(A LA SENYORETA NA MARIA CANYIZARES)

A nit, com aucella,
lo espay, dolça y bella,
fenia ta veu,
y pluja de roses,
pels besos mitgclosos,
t' enviavan de arreu.

Avuy, pudorosa,
la Seu misteriosa
creuhar jo t' he vist,
per dur les més belles
de aquelles poncelles
als peus del Sant Crist.

Anit, escoltant-te,
tots deyam: «¡Cóm canta!,
¡que 'n sab de cantar!»
Y avuy, qui 't contemple
pregant en lo temple:
«¡Que 'n sab de pregar!»

Hermosa gavina,
canora cardina,
que tornas á Deu
les notes meloses,
les cèliques gloses
que dona á ta veu:

Puix cantas com resas,
tes ales esteses
recull un instant:
ja resa, ja canta...
¡Quán be aconsonanta
ton res ab ton cant!

LLUIS CARLES VIADA Y LLUCH.

6 de Septembre de 1900.

LA PEDRA LLARGA

Camí de Sant Hilari á Arbucias, á dos kilòmetres de la població y á l'esquerra del mateix, avans d'arribar á la baxada que conduheix al poble de Joanet, s'hi troba una pedra de uns dos metres d'alt, rústega, de forma quadrillat sens poguer apreciar haja sigut treballada, y en lo cim de la matexa hi ha una petita creu de ferro que ha degut replantarse moltes vegades, puig les neus de l'hivern, descomponent lo *mástech* ó morter ab que está clavada la han fet caurer.

Algunes persones, voléntseles donar de sabi, en lo temps de major concurrència de forasters, fingint escorcollar lo país pera trobar datos històrichs, sens pendrers la molestia de fer investigacions folk-lòricas, aprofitant la ignorancia de quins les rodejavan, per ser lo camí y lo lloch un dels passeigs més conreguts; cada volta qu'arribavan á la *pedra llarga*, comensavan una conversa, donantshi grans *vuelos* per adquirir una reputació, fins que, á un dels tals, se li ocorregué calificarlo de *menhir* y arribá hasta 'l punt de ferne un article per un periódich ó revista, puix no ho recordo y ja fa alguns anys.

Examinat conciensudament lo lloch, axis com lo suposat *menhir*, francament, sembla impossible pogués ocórrer á ningú tal calificatiu, puix, los *menhirs*, al igual que les *pedres milliarjes* dels romans que posavan en los camins per assenyalar les distancies, representan lo treball dels homes, cosa que no succeheix ab la *pedra llarga*, y molt menos, donat lo que ab tal nom de *menhirs* havém vist reproduhit en les ilustracions y estudis fets per persones de ciencia.

Desitjant donar á conixer, lo que califico de recorts, dech dir, que, degut á mas investigacions poguí trobar una rondalla ó llegenda respecte á dita *pedra llarga*.

Gracies á la benevolensa d'algunes persones de etat avansada, sapigui, que respecte á dita *pedra* existia una tradició y es la següent:

Contan que á Girona hi havia una noya quins pares vivian á l'altre part de 'l riu Ter, en lo lloch conegut per Sarriá, y que, en cert dia, rebé la notícia d'estar sa mare agonisant.

La noya, al rebre tal nova, sens fer cas dels avisos de sos amos, que l'hi deyan no marxés per haber plogut moltíssim dies avans y feya un temps esgarriós, empenqué lo camí, y al arribar á la vora del riu Ter se trobá en la impossibilitat de passarlo, tanta era la impetuositat de la corrent y lo gros de la avinguda.

Després de molt encomenarse á Deu y de solicitar los ausilis de la Divina Gracia, dexant á un costat la fe y volguent passar lo riu, invocá al diable qui se li presentá en forma humana, y després d'haver fet lo tracte d'entregarli la sua ánima si podia atravesar lo riu, lo diable, usant de son poder sobrenatural, cridá á sos vassalls manantlosi la construcció d'un pont en lo més breu espay de temps possible, y adhuch ell, se posá á treballar ab una fermesa que donava gust de veure.

En tot axó, y mentres la noya estava esperant li diguessen estava acabada la obra, tocaren les dotze de la nit, y enrecordantse que en tal hora les bruxes sortian á ferne *de las sevas*, tingué por, é instintivament s'encomaná á Deu y á la Verge Maria pera que l'amparesen y protegissen en ses tribulacions.

Comensar la pregaria y sentirse un fort tró, tot fou hu, y al ohir la noya tan gran terratrémol que semblava s'obris la terra, ó s'esfonzés lo mon, se posá á correr trobantse á l'altra bandada del riu haventne atravesat lo pont fet per lo diable y sens que ella se'n dongués conexement.

Lo tró, espahordí a tota la gent de la encontrada, y al sortir de casa á l'endemá, calculeu quina'n seria sa sorpresa trobantse ab un pont construhit tot ell de pedra, y, no volguent creurer lo que veyan sos ulls, se'n anaren al lloch, y després de dir moltes oracions, tement fos *art de bruxeria* lo examinaren de dalt á baix, trobant que en lo mateix hi mancava una pedra bastant grossa pera que la obra hagués quedat llesta del tot.

A la veu de *¡miracle!* se congregaren los habitants dels pobles vehins, sentse conversa de com podia haver succehit alló, y llavors la noya los hi esplicá lo que li havia esdevingut la nit avans, rahó per la qual lo pont fou batejat ab lo nom de *pont del diable*.

Corregué la veu de lo succehit arriant fins al poble de St. Hilari, ahon també hi havia passat una cosa estranya, y era, que haventne sentit lo tró y lo terratrémol lo mateix dia y á la matexa hora, sos habitants se trovaren á l'endemá, que en lo *serrat* de la vila hi havia una pedra grossa y dreta, clavada en lo mitj del camí, sens poguer explicarse ningú aquella estranyesa.

Comentant la gent abdos fets, comensaren á escorcollar d'aquí y d'allà, donant per resultat desco-

brir, que, tant lo diable com los seus satélits, per apoderarse de l'ànima de la noya, debían tenir acabat lo pont avans de mitja nit, per ser la hora de la magnitud de son poder, y per lograrho, anaren cercant pedres per tot arreu, y vehent ne faltarian avans dita hora s' resolgué anarhi ell mateix trobantne escurats los llochs propers, per quina rahó degué allunyar-se, y distingintne la montanya nomenada la *Roca de 'n Plá*, s' encaminá vers ella arrancant la pedra més grossa que trobá, y, duhentla al coll, fou quan tocaren les dotze de la nit coincidint axó ab la oració de la minyona, per quina rahó fou, que vehentse enganyat y perduda l'ànima que 's creya ja seva, lo diable llensá la pedra que duya al coll, axís com proferí un renech, tan esgarriós, que fou lo tró que espahordí á tothom.

Lo pont, es lo que 's troba en la carretera de Girona á Figueras sobre 'l riu Ter, sortint de Pedret y avans d' entrar al poble de Sarriá: la pedra, es la que ab lo nom de *pedra llarga* se troba en lo lloch que havém dit avans.

Si axó es cert, que ho esbrinhi qui puga, jo no fas més sino, contar lo que 'm contaren, y he complert, empro, puch y dech dir, que passant lo *pont del diable* de Sarriá, vegí que efectivament hi faltava una pedra grossa ¿quina es aquesta? no ho sé.

Que lo diable fou un gran constructor de ponts, ho diu lo poble, ó sino, vegis si ho demostran lo pont de que acabo de parlar, lo de Martorell y lo aqueducte que hi há á Tarragona, y que per cert també hi falta una pedra.

Per ma part, per observacions fetes trobantne restos de monuments ó construccions romanes, en diverses encontrades, me sembla, que tals obres diabliques, corresponen perfectament á la vía romana que unia á les *Hispania* ab la *Gallia*, y més especialment ab la vía coneguda ab lo nom de *vía de Augusto*, en honor de qui, si no vaig errat, s' axecá lo monument en commemoració de ses victories que, á Martorell, es conegut ab lo nom de *pont de 'l diable*. Y... acabo, dihent: «qui més hi sá piga, que més, hi diga».

TIMOTEU VALLS DE B.

Juliol 1900.

NOTA DE DOLOR

(Nit del 3 Maig 1900.)

Mes germanetes dormían
ben juntes, en un silló;
per la sala passejava
lo meu pare, silenciós;
fent un esforç s' abstenia
de mostrar son desconsol,
pro á cada sospir que dava
á mi 'm feya un salt lo cor.

Molts amichs meus y del pare
no 'ns van volguer dexar sols;

y conversant, per distréurens,
de viatjes, d' excursions...
anavan passant les hores
d' aquella nit de dolor.

Sovint jo entrava á la cambra
tota guarnida de dol,
y an' á la claror dels ciris,
y en mitj de tanta negror,
contemplava de la morta
el rostre tan y tan groch.

¡Pobra mare de ma vidal
¡Pobra mare del meu cor!

Un dels cops que vaig entrarhi,
flectant prop d' ella 'ls genolls
aquelles galtes tan fredes
les vaig omplir de petons.
De mos ulls amargues llágrimes
anavan cayent á dolls,
y una fredó indescriptible
serpejá per tot mon cos.

—¡Mare meval!—suspírava,
y 'm semblá que poch á poch
los seus ulls 's mitj obriren,
que va exhalá un sospir dolç,
y qu' ab veu baxa, molt baxa,
me va dir:—¡Pobre Ramón...!—

—No ho dupto. Va se un desvari;
pro 'm va servir de consol.

R. SURIÑACH SENTIES.

EXCURSIÓ

desde la plaça del Padró de Barcelona al santuari de Nostra Senyora de la Salut, situat en una fondalada que hi ha entre les montanyes de Sant Pere Martre y de Santa Creu d' Olorde.

(Continuació.)

Al acabament del carrer de Sant Antoni ó Anton, hi havia lo baluart d' aqueix nom que tenia en sa planta la figura d' un pentagram irregular quin vertix anava á parar desde la cantonada de la iglesia del mateix sant á la distancia de nou cents palms; de desde aquella punta venia per la part de les dressanes un costat que tenia uns 660 palms y lo que s' apuntava ab la muralla uns 320, pel altre costat com qui vol anar cap á Vallonzella midava lo mes enfora 620 palms y l' arreconat á la muralla 200 palms de paret en mitj de la que 's hi obria lo portal que 's tan-cava per medi d' un petit pont llevadís que venia á parar al rastrillo ó bombo. Entre la línia de la ciutat y lo gruix de la muralla hi havia lo terraplé que servia de passeig pels vehins, que tindria uns 120 palms d' amplada; fora la muralla hi havia lo fosso que se 'n emportava uns 280 palms y després venien los glacis ó passeig militar que llandava ab los camps y hortes presentant una renglera d' arbres més ó menys fron-

dosos. Aquexes mides les havém deduhides de un plano publicat en l'any 1849, firmat per Manuel Saurí y Joseph Matas, Editors, que si no nos equivoquém es una reducció del que hi ha en un quadro del Arxiu Municipal.

Un observador ha consignat que axís com contemplant l'aspecte de Barcelona mirada desde lo portal de Mar presentava lo d'una ciutat comercial y desde fora lo del Angel ofería lo de una gran població aristocrática, prenent lo colp de vista desde les afores del de Sant Antoni lo d'una ciutat industrial. Y encare hauría pogut afegir que mirada desde fora lo portal Nou presentava esser una ciutat menestrala. Com se dexa entendre aquestes observacions fan referencia á la época de molt entrada la centuria XIX en aquells dies en que molta part de les hortes del vell arrabal de la ciutat, havien cedit son lloch á les fábriques que en nombre major que pels barris més poblats de Sant Pere, hon també s'havien ocupat algunes hortes, s'havien anat establint donant lloch al mateix temps á la formació de carrers y consegüent població que no existien.

Y no es pas que l'engrandiment de la ciutat per aquesta part fos de quatre dies, puix segons datos que 's troban en l'Arxiu Municipal en 1349 ja estava la ciutat, que en lo cas present comprenia desde la rambla enllá cap á St. Pere, y l'Arrabal, axó es desde la Rambla ençá fins á Sant Pau, Sant Antoni y los Estallers. Y pera comprobarho hi ha un dato que 'ns dona una idea de com estava disposat lo primitiu portal de Sant Antoni, puix que en lo dietari hi consta que en la torre del mateix portal en lo segle XVI s'hi veyia una inscripció que deya: «la torre de Sant Urbá fou feta en l'any 1377 y la de Sant Ivo en lo mateix any.»

Quan en 1430 los canonges de Sant Antoni sollicitan llicencia pera establir sa casa y convent demanan establirlos prop lo portal de que se tracta y als 20 de Febrer del 1433 es la primera vegada que hi ha noticia, de que en ell se hi colocás la bandera de la ciutat, que hi fou portada desde la torra de la plassa del Blat hon havia sigut abans colocada per motiu de la convocatoria de les hosts, que á requesta del veguer de Cervera s'havía fet pera anar contra los Anglesola que no volía satisfer los censals que feyan. En aquesta época avall del portal hi havia una era pública que era anomenada d'En Prima y estava prop lo mur nou. D'aquesta era se n'hi cuidava un fulano per compte de la ciutat y

sens dupte era utilizada per los hortolans ó pagesias d'aquells indrets. Y are que hi som, cal observar que la riera que s'alimentava de les aygues que baxavan del capdemunt de Sarriá y passant per prop de Valldonzella que estava encare fora de la ciutat y per lo que are ne dihéim Riera Alta, Riera Baxa y Riereta atravesava lo camí d'anar desde la Rambla al monastir de Sant Pau, se'n deya en aquells dies Riera de'n Prim quina semblança ab lo citat Prima fa que suposém que 'ls dos noms no's referían més que á un sol subjecte y que per lo tant lo tal Prim ó Prima era un dels pagesos dels que se'n feya cas en aquell temps. Que les dues torres abans citades de Sant Urbá y de Sant Ivo existien en lo portal nos ho confirma lo fet de que als 5 de Mars del 1448 al esser colocada altre colp la bandera de la ciutat com á senyal de que s'havía d'anar contra los rebechs d'Anglesola, després d'haver sigut ostentada alguns dies en la plassa del Blat, ho fou en la part alta de la torre de l'esquerra, sens dupte per rahó de que seria la que surtiría més enfora. Y aquí no podém passar per alt un dato curiosíssim referent á la tal bandera de la ciutat que nos suministra lo Dietari y es que com la tal, era de seda, al cap d'alguns dies la cambiaren per un altre que era d'estamena é hi estigué arborada fins als 26 de Novembre del mateix any. Es de advertir que la tal bandera de la ciutat encare que s'anomenava axís ja s'anomenava també de Santa Eularia feya anys, ó á lo menys axís está ja citada en documents del 1441.

Als 16 del mes d'Agost del any 1452 los concellers provehiren de guardes lo portal per rahó de pesta. Al 1475 per motiu de l'epidemia de glánola en quina época haventse desenrotllat aquí als 20 de Desembre del susdit any aquí fou hon la parroquia de Santa Maria del Mar se despedí dels dos preveres que enviava á Sant Jaume de Galicia com á pelegrins á fi de pregarli al gloriós Apóstol fos servit interessar al Senyor en favor d'aquesta ciutat castigada per una malaltia que ocasionava cada día nombroses víctimes. Fins aquí foren acompanyats pels piadosos parroquians y comunitat eclesiástica de tan insigne feligresia, precehint la processó organisa da, la Creu y los ganfanons parroquials, essentne los dos enviats despedits ab la benedicció que 'ls doná l'Ardiaca, fora la muralla y á vistes de aquella sinia pública que tenia per allí prop establerta la ciutat y de la que 'n cuidava un encarregat, fent per manera que no hi faltessen ca-

tufols y tot lo necessari per poguer donar l'aygua que fos menester al qui la necessitás, axis com no 'n estigués faltat l'abeurador que també hi havia pera los animals qui anaven de tranzit per aquells afores. En lo portal mateix diu que hi havia un pont que era de fusta y que quedá substituit per un de pedra als 25 de Novembre del 1508, havent costat 19 lliures.

Conforme varen fer cinquanta set anys enrera los concellers posaren uns administradors pels portals principals, donántlos hi possessió del càrrech á 4 de Maig del 1519 devant lo notari escrivá de la casa del Racional y resultá elegit pel de Sant Antoni, Gábriel Alegre qui era ferrer; pel del Angel, Anton Carbonell fuster d'ofici; Miquel Pujol qui era ferrer pel portal Nou, y Geroni Guardiola qui era un argenter, per lo de Sant Daniel. L'objecte principal era que no dexassen entrar ningú qui vingués de Castella y Aragó hon hi havia peste. Altre tant varen fer deu anys després, pero únicament en los dos portals principals que foren considerats serho lo del que tractém y lo Portal Nou, pero aquesta vegada al primer hi colocaren á mossen Jaume Salvá, donzell, y Antoni Joan, notari y en lo segon á Joan Bisbal, donzell y Francesch Jovell notari.

En aquells ditxosos temps, se veu que no era tot pau y armonia fins entre los qui's dedicavan á exercir una mateixa professió ó un mateix ofici. Axis se demostra per un acte que tingueren que fer los concellers per rahó de les dissensions suscitades entre los ferrers dels portals de Sant Antoni y Nou ab los del Regomir. Pero no deurian pas tenir rahó aquells quan essentne més que 'ls altres, es de suposar, los concellers al veurers obligats á intervenirhi los hi prengueren la bandera emportantsela á la casa del Racional als 22 de Juny del 1526. Y aquesta actitud dels concellers se veu que va produhir efecte, puix prompte arribaren á una concordia y era altre colp entregada la susdita bandera als prohoms dels dits ferrers dels dos portals qui eren Miquel Llacuna, calderer, Joan Fustagueras, punyaler, y Pere Canals, ferrer.

Per lo portal de Sant Antoni entraven y sortien les processons que s'organisaven per anar y retornar les reliquies de Santa Madrona en la sua ermita de la montanya de Montjuich, les que per la mateixa rahó ó per altres calamitats públiques se feyen anant cada día á una de les set cambres de la Verge, lo día que tocava anar á Valldonzella fundat baix lo patrocini de Nostra Senyora de Nazareth; les que alguna vegada ha-

xavan d'una de les poblacions del Plá del Llobregat pera anar á visitar á la Verge de la Pietat que's venerava á Sant Agustí. Per aquí mateix entraven y sortían los diputats qui havían de pendre part en les deliberacions de les Corts que se celebravan á Montzò, á Lleyda, á Montblanch, etz.; los embaxadors qui anavan ó venían de les parts del regne de Valencia, d'Aragó y Castella y tots los reys qui vinguessen ó no d'aquells indrets havent de fer nit á Valldonzella.

RAMON N. COMAS.

D' ACÍ Y D' ALLÀ

Aprofitemnos, ara que ab la suspensió de les garanties constitucionals no's pot parlar gayre be de res, pera posar en clar alguns passatges obscurs de les obres d'Ausias March. Avuy li toca la tanda; demá ó quan sia convenient y oportú governar á Catalunya com si fos un poble modern y treballador, ja no será tan fácil dedicarse á n'aquests treballs, que enteném de verdader profit pera les lletres pátries, perque allavors haurém de comentar les ximpleries de tal polítich y les declaracions de tal altre.

En lo cant que comença:

Si Deu del cors | la mi' arma sustrau
compost de set estrofes de vuyt versos croats, hi ha la següent tornada: (Fol. XXX v., ed. de 1543.)

Plena de seny | per no esser, entesa
la mia 'mor—pora scapar sens merit
he sap me greu | com no hauran, de merit
per mon parlar | no fahent laus palesa.

Les edicions posteriors han corretgit un bon xich la puntuació y fins la ortografia d'aquests quatre versos, que han quedat en la edició de 1888 axis: (Cant XXXIII, pl. 48.)

Plena de seny, per no esser entesa
la mi' amor pora 'scapar sens mérit,
e sap me greu com no haurán demérit
per mon parlar. no fahent laus palesa.

Ab tot y axó, si confusos eran confusos quedan, degut, á nostre entendre, á n'aquexas unions á que tan aficionats eran los nostres avis, en perjudici del bon sentit, y de la claretat.

Per de prompte salta á la vista que l' tercer vers conté un verb en plural (*haurán*) que no va en lloch y no pot endevinar-se á qui puga referirse, perque en tots quatre versos no hi ha un sol plural. Donchs, aquest verb está en singular, y's refereix á «la mia amor» que es son subgecte. La *n* final no es altra cosa que la partícula catalana *ne* ó *en* unida, ó casada ab lo verb, en compte de colocarla després de la negació com se fa ara sorrentment: tant se val dir «com no n' haurá demérit» com «com no haurá n' demérit», perque l' verb es «no haurne demérit».

Lo veritablement duptós es lo darrer vers, per aquest *laus* ditxós que ha marejat de debó als intérpretes fins á ferlis perdre 'l mon de vista.

En la edició de les obres de Mossen Ausias March, (en Valladolid, 1555) l'editor en Joan de Resa, hi inclogué un Vocabulari, del qual se pot dir que per esser fet d'un castellà no hi ha pas moltes errades. La intenció del editor exigeix un pit com un brau, perque traduheix ó declara les obres d'Ausias March sense saber lo català, que aquí està 'l mérit.

Donchs en aquest Vocabulari, que ha fet més mal que una pedregada, s'hi llegeix:

Fahent laus palesa=*Haciendo loor manifesta*

Laus palesa=*Loor manifesta*

Laus=*Loor*

Laus toleu=*Os la quiteis.*

L'autor d'aquest Vocabulari ha tingut prou valiment pera imposarse al sentit comú dels catalans, á pesar de les errades que hi ha, que fan una má de gruix; y 'l Diccionari de Labernia consigna totes aquestes *laus*, y la darrera edició publicada pels editors Srs. Espasa, no sols les copia sino que n'equivoca una, y posa *laus tolea* per compte de *laus toleu*, afegint que es una expressió antiquada ¡Y tant, y tant!

Encara la equivalencia d'En Joan de Resa tenia lo valor de la sinceritat: laus,=*loor*; palesa,=*manifesta*; pero 'ls autors del Diccionari qd'ahon tragueren que *laus palesa* volia dir *aclamació*?

Lo poeta, en altre lloch de ses obres, parla de *laus*; pero com en lo Vocabulari de Valladolid no hi ve citat, va passar per alt als autors del Diccionari. Diu Ausias March:

Pahor no sent | que sobres laus me vença;

y adverteix En Milá y Fontanals (Jochs Florals de Barcelona de 1865) que la *sobrelaus* ó *sobres laus*, es á dir la excessiva alabança de una persona era un vici inculpat per les Leys d'Amors.

La paraula *laus* ó *llaus*, alabances, era usada abans que 's substituís per la de *Goigs en llahor*, pera indicar los himnes religiosos populars en alabança dels benaventurats; pero en singular no l'hem vista usada may fora d'aquestes dues citades per En Joan de Resa, *laus* que no son *laus*.

Axis com *laus palesa* te per origen los quatre versos que tractam d'aclarir, y no 'n te cap altre, *laus toleu* s'origina d'aquest altre passatge d'Ausias March, del cant «Vos qui sabeu | de la Tortra 'l costum:»

Car sius jaqui | vostra barba, criada
e laus toleu | puis ab los pels dels braços
poran sen fer | avantajosos laços
prenint perdiu | ho toetra, ó bequada.

No se 'ls hi ocorregué fer una paraula de «sius» y de «sen» que 's troban en lo mateix passatge; y tota vegada que 'l editor de Valladolid traduhí be *laus*

toleu qóm s'explica que 'ls autors del Diccionari posessen aquesta expressió ab lo *laus* com si fos una sola paraula? Donchs senzillament perque copiaren lo Vocabulari, y prou; ha de ser donchs, «la us toleu» y la traducció exacta *os la quiteis*.

Aquesta confusió per lo que respecta al ritme, era molt fácil; perque *laus* té tónica la primera sílaba, *la* y *la us* no 'n te cap, per manera que 'l vers está ben accentuat dihent:

per mon parlar, no fahent laus palesa,

y també

per mon parlar, no fahént-la-us palesa,

que es com nosaltres creyem que digué 'l nostre poeta.

Y ara, ja aclarits los punts duptosos, los citats quatre versos dirán ab la prosodia y ortografia del temps:

TORNADA

Plena de seny, per no esser entesa
la mia amor, podrá escapar sens mérit,
y sap me greu; com no haurá 'n demérit
per mon parlar, no fahéntlaus palesa.

Per manera que *la* 's refereix á «la mia amor» lo mateix que *palesa*, y *us* á «Plena de seny,» á la seva dama.

Si he lograt convencer de que no hi ha les *llaus* ó *laus* que 'l Diccionari consigna, com ho crech, restablím en aquest punt lo bon sentit y la claretat, perque farem bona obra; ronpem per sempre mes aquesta unió que 'ls nostres passats feren á fi de bé, pero que resulta infecunda, y d'avuy endavant campin soles les dues paraules, si es que no volgüem dissimular la ruptura, com ho fan los nostres benvolguts amichs del «Avenç,» per medi d'un guió, axis: fahent-la-us; per mes que nosaltres preferim la teoria radical: á fora guions.

SEBASTIÀ FARNÉS.

CRÓNICA

Després de la solemne Novena dedicada á Nostra Senyora de la Bonanova, se celebrá lo día 8 diada de la Nativitat de María, en la parroquia de Sant Gervasi de Casso-les la festa de la coronació canónica de la Sagrada Imatge. Revestí verdadera solemnitat y ab tot y lo carácter sever que fou la nota preponderant al efectuar-se aquell acte, hi hagué gran entusiasme y esclats d'alegría imposibles de contenir en aquella atapahida concurrencia de devots, que esperavan ab verdader afany lo moment aquell en que 'l Sr. Bisbe colocaria les riquíssimes corones demunt les testes de les imatges de María y del Jesuset. Lo sermó fou confiat al M. I. Sr. Dr. D. Ricart Cortés, Canonge penitencier y vicari general. La Missa y Te-Deum cantats per primera vegada ab aytal motiu, acreditan á son autor D. Joseph María Vallbé mestre de Música de la Iglesia. Hi assistí una comissió del Ajuntament de la ciutat y un diputat en representació de la Diputació Provincial.

En la funció de la tarde va predicar l' Excm. é Ilm. Senyor Bisbe Dr. Joseph Morgades y Gili y després s'organitzà la processó que fou molt lluhida y la nota més important y animada de les festes celebrades ab motiu de la festa major.

L'endemà diumenge dia propi d'aquesta, en l'ofici hi predicà lo Dr. Joseph Alabern, arxipreste de la Seu de Manresa, fent en notable sermó. En la funció de la tarde hi predicà lo Dr. Joan Ballester catedràtic del Seminari.

Ab la funció commemorativa erf sufragi de les ànimes dels feligresos y devots de la Mare de Deu de la Bonanova morts durant l'any se varen acabar aquexes memorables festes. Feu una adequada oració fúnebre lo Dr. Ignasi Torredellot, Pvre.

—Conforme estava anunciat va celebrarse lo dimars dia 11 la vetllada organizada per la Redacció d'aquest setmanari en obsequi á la miraculosa imatge de Ntra. Sra. de la Bonanova, ab motiu de sa coronació, en lo Col·legi Comercial que tenen establert los Germans de la Doctrina Cristiana. Va presidirla lo Sr. Bisbe, é hi assistiren representacions del Ajuntament, de la Diputació, de la Junta d'Obra, de la Comunitat parroquial, etz., etz. Tots los treballs que's tocaren per la banda de la Casa Caritat dirigida per lo mestre Eusebi Guiteras varen ser molts aplaudits.

La escolania de la Bonanova va cantar l'hermós Himne á Nostra Senyora de la Bonanova, lletra de nostre estimadíssim director literari Mossen Jacinto Verdaguer y música del Mtre. Joseph M.ª Vallbe.

—Dies endarrera foren colocats en la galeria de manresans il·lustres de la casa comunal de la ciutat antiga Minorusa, los retrats d'En Antoni Camps y Fabrés, fabricant y un dels primers poetes que cooperaren al restabliment dels «Jochs Florals», y lo d'En Magi Pontí y Ferrer, gran mestre compositor quins mérits no han sigut reconeguts per sos compatriotes que sols veuen grans genis en l'extranger, com si sols allí hi hagués pasta espessa pera formar eminencies. Va llegir la biografia del primer lo canonge de Vich Dr. Jaume Collell, Mestre en Gay Saber; del últim la va llegir D. Ignasi Simon.

Desitjem que no passin tants anys en colocar en la susdita galeria lo retrato d'altres fills insignes de Manresa, com n'han passat desde que's inaugurá ab lo del Cardenal Lluç.

—S'han publicat unes elegants targetes postals dibuixades per En Just Garcia, artista que s'ha guanyat una bona reputació il·lustrant obres de caràcter històric publicades á París. Contenen retrats de personatges catalans d'importancia històrica. Estant ben presentades y merexen lo favor públich.

—Lo dia 5 va morir en la seva torre de Sant Boy del Llobregat lo reputat escultor y professor de la Escola de Belles Arts de la Llotja D. Andreu Aleu y Texidor. Entre les obres que ha dextat, manifestació de sos talents artístichs, sobressurt lo grupo de Sant Jordi de la fatxada principal del palau de la Diputació, suficient pera que son nom sia sempre recordat ab amor. Al cel sia.

—En les escavacions fetes prop de la ciutat de Còrdova s'ha trobada una moneda de plata del tamany de una pesseta pertenyent á la epoca de la dominació arabe á Espanya. Lo conegut arabista D. Marian Gaspar, ha traduït y explicat en la següent forma la inscripció de la susdita moneda.

Llegenda central de la cara: «No hi ha sinó Alá, que es unich: no te igual ó company Mahoma».

Orla exterior: «Lo envia ab la direcció y Religió verdadera pera ferla prevaleixer sobre tota Religió, encare que la aborrexin los politeistes».

Revers: «El siman Annasir Lidin Alá Abderramán (III), Princep dels creyents.»

Orla interior: «En lo nom d'Alá fou acunyat aquest disseny á Espanya, any 332 (543 de J. C.)

—La setmana passada debutá en lo teatre de Novedats ab la difícilissima part de Aida, en la ópera de aqueix nom, la jove senyoreta D.ª Marina Cañizares, á qui la modestia més que'l temor feu adoptar lo pseudònim de Judit d'Altier. Triomf com el que presenciarem no sovinteja pas en la escena lírica, puix si no la veu, que es hermosa, fresquívol y extensa, com la dels rossinyols, era prou la edat (dinou anys) pera fer desistir á qualsevol de presentarse ab ópera tan fortament acreditada, tan fatigosa, especialment en lo acte tercer, pera la protagonista, y de que tan bells recorts nos dexaren la Amalia Fossa, la Eva Tétrazzini y la Carme Bonaplata-Bau, tan més si's considera que la Marina Cañizares se arriscá á cantarla sens previ ensaig de conjunt ab orquesta. Per axó lo que's veu solsament en nits de benefici se vegé en aquella nit de estreno, es á dir, repicaments insistentis de mans y escampalls de flors per la escena: flors de que (ho aném á dir, ja que ningú s'ha atrevit á dirho abans de ara) ne portá la *Marineta* una bona faldada lo sendemá á la capella de la Seu ahon se venera lo Sant Crist de Lepant, qui de segur, puix dona'l cent per hù, les hi retornará en un triomf de ressonancia quan estrene la ópera *Euda de Uriach*, del mestre Vives.

—Lo distingit pianista En Joaquim Nin s'en va cap á Sant Sebastian ab lo fi de celebrarhi algun conceit. Abans de tornar á Barcelona, tenim entés que anirá á Reus y á Mallorca. L'hi desitjem bona anada y la acullida que's mereix.

De passada, ja que hem parlat de Sant Sebastian no podem menos de fer constar l'admiració que hi ha despertat l'eminent violinista català En Pau Casals, després de venir de Londres y París ahon ha sigut proclamat per la premsa y ls inteligents lo primer violinista del mon.

Se diu que dintre poch serà á Barcelona, y confiém que per be nostre'ns honrarà ab algun concert.

—Diumenge passat tingué lloch lo quart concert dels que la societat coral Euterpe, ve donant en la present temporada.

A la hora de costum lo teatre Tivoli estava plé com sempre que dita societat celebra algun concert. La primera part la constituïren números de Clavé, Rivera, Goula, Bolzoni y Sadurní, ab ün «Himne al Excursionisme»; en la segona se cantaren pessas de Rafart, Clavé y Martinez Imbert, estrenantse: «Recorts del Ampurdá», sardana per orquesta, del mestre Candí, de motius catalans molt ben desenvolupats; «Las dotze», coro descriptiu pels nens y nenes, ab acompanyament d'orquesta, lletra d'Apeles Mestres y música d'En Sadurní, y finalment, «Emma», del senyor Borrás de Palau, gavota pera orquesta de motius molt elegants ben combinats, que meresquó los honors de la repetició (igual que altres números del programa) y feu que son autor sortís dos cops á rebre ls aplausos de la concurrència.